

Overvåking av rømt regnbueaure i elver etter rømming fra lokaliteten Naveide, august 2023

Helge Skoglund, Espen Olsen Espedal & Christoph Postler

Regnbueaure tatt med harpun i Lønningdalselva høsten 2023 (Foto: NORCE LFI v/Helge Skoglund)

1. Bakgrunn og hensikt

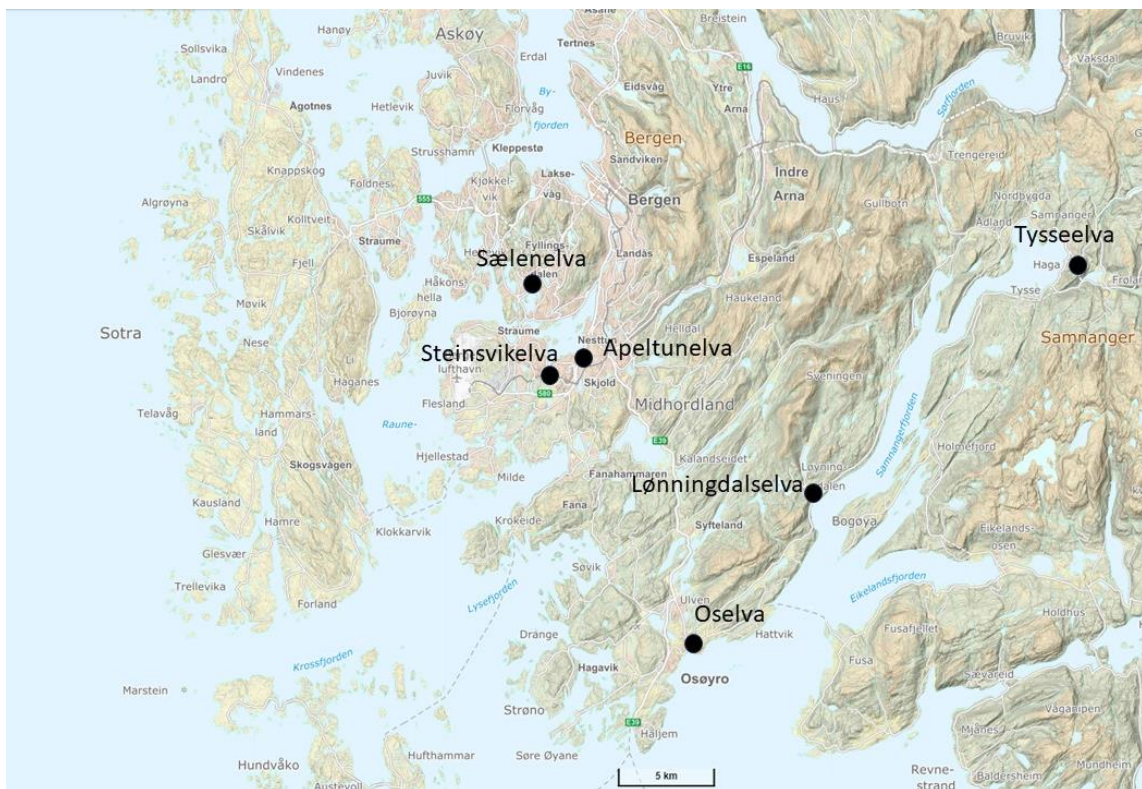
Den 31. august 2023 meldte Lerøy Vest Sjø AS fra til Fiskeridirektoratet om en rømmingshendelse fra sin lokalitet 11611 Naveide i Korsfjorden i Austevoll kommune i Vestland fylke. Det ble da oppdaget et hull i nota under inspeksjon etter at Fiskeridirektoratet hadde fått tips om fangst av regnbueaure i området. Fisken hadde en snittvekt på om lag 3 kg, og Lerøy oppgir at det manglet anslagsvis 12 615 regnbueaure fra den aktuelle merden ved utslakting. Lerøy Vest Sjø iverksatte gjenfangstfiske med garn utført av innleide fartøy, samt at det ble utlovet en dusør på 250,- per fisk for fritidsfiskere. Det ble ved dette gjenfangstfiske fanget om lag 2 500 fisk.

Ettersom regnbueaure er en fremmed art i Norge er det ikke ønskelig at den får gyte og etablere seg i vassdragene. På bakgrunn av dette ga Fiskeridirektoratet Lerøy Vest Sjø AS et pålegg om å gjennomføre overvåking av rømt regnbue i følgende vassdrag:

- 055.7Z Oselva
- 055.6Z Lønningdalselva
- 055.Z Tysseelva
- Nordåsvatnet: Apeltunelva, Steinsviksbekken og Sælenelva

Kart over vassdragene finnes i Figur 1. I henhold til pålegget skulle overvåkingen bidra til at det ikke står fisk fra rømmingen i de nevnte vassdragene utover høsten og til våren, og ved observasjoner av rømt fisk skal det gjøres en umiddelbar vurdering av utfiskingstiltak.

På bakgrunn av dette fikk NORCE LFI i oppdrag av Lerøy Vest Sjø AS å utføre overvåking i de aktuelle elvene for å oppfylle kravene i pålegget. Overvåkingen inkluderte kartlegging av vassdragene ved snorkling eller ved observasjoner fra land i mindre elver. I Oselva og Tysseelva var det allerede planlagt utfisking i regi av OURO når rømmingen fant sted, og i Oselva ble det også fanget en større mengde regnbueaure i perioden etter rømmingen. Uttaksfisket i Oselva ble av den grunn intensivert utover det som var planlagt i regi av OURO, og kompensert med en dusørordning per fisk i en egen avtale mellom Lerøy Vest Sjø AS og Osvassdragets forvaltningslag. Resultatene fra dette er inkludert i gjeldene rapportering for å sammenstille mest mulig informasjon om forekomst av regnbueaure i de aktuelle vassdragene.

Figur 1. Kart med oversikt over vassdragene som inngikk i overvåkingen.

2. Gjennomføring og resultat

Forekomst av regnbueaure ble kartlagt ved snorkling/telling fra land en eller flere runder både høsten 2023 og våren 2024. I tillegg ble utført med utfisking med stang i regi av lokale forvaltningslag i Oselva og Tysseelva. Nedenfor følger en beskrivelse av snorklerundene og resultater fra utfisking i de ulike elvene.

2.1 Undersøkelser høst 2023

En oversikt over tidspunkt for tellingene, observasjonsforhold og observasjoner av regnbueaure i de ulike elvene omfattet av pålegget høsten 2023 er vist i Tabell 1. Totalt ble det observert seks regnbueaurer, hvorav fire ble tatt med harpun. En beskrivelse av gjennomføring og observasjoner i de enkelte vassdragene er gitt for de ulike elvene nedenfor.

Tabell 1. Oversikt over undersøkelser etter rømt regnbueørret høsten 2023.

Vassdr. nr.	Vassdrag	Dato	Antall observatører	Observasjonsforhold	Undersøkelse	Obs./tatt ut
055.7Z	Oselva	24.10.23	1	Middels	Snorkling	1/1
055.6Z	Lønningdal	09.10.23	2	Gode	Snorkling	3/2
055.6Z	Lønningdal	20.10.23	2	Gode	Snorkling	1/1
055.Z	Tysseelva	20.10.23	2	Dårlig	Snorkling	0
	Tysseelva	30.10.23	4	Middels	Snorkling	1/0
	Apeltun	28.09.23	2	Middels	Obs. fra land	0
	Steinsvik	28.09.23	2	Middels	Obs. fra land	0
	Sælen	28.09.23	2	Dårlig	Obs. fra land	0

Oselva

Høsten 2023 ble Oselva undersøkt ved snorkling den 24. oktober fra Sone 4 og ned til sjøen (omtrent 1 km). Observasjonsforholdene ved undersøkelsestidspunktet var svært dårlige grunnet farget vann og dårlig sikt. Snorklingen ble gjennomført av én person, samt en følgemann på land. Det ble observert én regnbueørret som også ble tatt ut med harpun. Det ble i tillegg observert en oppdrettslaks (smolt) i utløpet av Osvassdraget (sone 0). I tillegg utførte Rådgivende Biologer AS en drivtelling i vassdraget den 30. oktober som dekket Søftelandselva og Oselva under middels dårlige forhold i regi av OURO, og observerte da ikke regnbueaure (Skoglund mfl. 2024).

Oselva synes ofte å tiltrekke seg rømt oppdrettslaks som rømmer fra anlegg i regionene, og årlig fanges det mye oppdrettsfisk i både sportsfiske og utfisking etter fiskesesongen i vassdraget. Erfaringsmessig er de rømte oppdrettsfisken konsentrert i den nedre delen av vassdraget, og om lag 0,5 km ovenfor sjøen er det en foss som synes å være vanskelig passerbar for oppdrettsfisk. Som regel forekommer oppdrettsfisk derfor i den nedre delen av denne elven (fiskesone 2-0), men kan nok i enkelte tilfeller også vandre lengre opp i vassdraget. Regnbueauren som ble observert og tatt ved snorkling ble tatt i sone 1.

Det ble fanget 101 regnbueaure ved utfisking lokalt med stang i Oselva høsten 2023, og videre beskrivelse av fangstene foreligger i avsnitt 2.3.

Lønningdalselva

Lønningdalselva ble snorklet på to ulike tidspunkt høsten 2023; 9. oktober og 20. oktober 2023. Vassdraget er av beskjeden størrelse og har klart vann, og observasjonsforholdene var relativt gode. Strekingen fra øverste veibro til utløpet til sjøen ble snorklet (omtrent 950 meter), samt at utløpsområdet av Øvredalsvatnet ble undersøkt fra land. Den første undersøkelsen resulterte i observasjon av 3 regnbueørreter, hvorav 2 ble tatt ut med harpun, mens den siste fisken forsvant ut i sjøen. Ved neste undersøkelse ble det observert én regnbueørret som snorklerne da lyktes i å ta ut med harpun. Det ble også her observert en rømt oppdrettslaks (smolt) ved undersøkelsen den 20. oktober.

Regnbueørret tatt ut med harpun fra Lønningdalselva 20.10.2023.

Tyssevassdraget

Tyssevassdragets utløp ble undersøkt ved snorkling av to personer den 10. oktober. Observasjonsforholdene var dårlige, og det ble ikke observert fisk. I tillegg ble det utført en drivtelling som dekket hele vassdraget den 30. oktober 2023 (Skoglund mfl. 2024). Det ble da observert én regnbueaure nedstrøms Tyssefossen som forsvant ut i sjøen. Det er ikke gyteområder nedstrøms Tyssefossen, og fossen er vanskelig passerbar for både villaks og oppdrettslaks. Det er bygget en laksetrapp forbi fossen, men denne fungerer dårlig og har også vanskelige vandringsforhold. Det er lite sannsynlig at regnbueaure vil klare vandre opp i Tysseelven for å gyte slik vandringsforholdene i vassdraget er nå.

Utløpsområdet av Tyssevassdraget.

Nordåsvatnet

De viktigste vassdragene rundt Nordåsvatnet (Apeltunelva, Steinsvikbekken og Sælenelva) ble undersøkt den 28. september 2023. På grunn av forholdsvis lav vannføring og begrenset sikt er disse elvene mindre egnet for snorkling, men vassdragenes størrelse gjør det mulig å kartlegge fisk basert på observasjoner fra land. Undersøkelsen ble gjennomført av to personer iført polaroidbriller som vandret langs vassdragene. I Apeltunelva ble de nederste 200 meterne undersøkt, da det særlig er her det er sannsynlig at rømt fisk vil posisjonere seg grunnet et temporært vandringshinder. I Steinsvikbekken ble de nederste 150 meterne, som er de mest sannsynlige standplassene/gyteplassene for regnbueørret, undersøkt. I Sælenelva ble en strekning på omtrent 400 meter ned til Sælevatnet, samt den omtrent 200 meter lange kanalen fra Sælevatnet til Nordåsvatnet, undersøkt. Det ble ikke observert rømt fisk i noen av vassdragene, kun et mindre antall sjøaure.

Bilder fra undersøkelser i Apeltunelva (øverst), Steinsvikelva (midt) og Sælenvassdraget (nederst).

1.2 Undersøkelser Vår 2024

De samme vassdragene ble også undersøkt på vårparten av 2024. Resultatene fra de ulike undersøkelsene våren 2024 er vist i Tabell 2.

Tabell 2. Oversikt over undersøkelser etter rømt regnbueørret våren 2024. Det ble ikke observert regnbueørret i noen av vassdragene.

Vassdr. nr.	Vassdrag	Dato	Antall observatører	Observasjonsforhold	Undersøkelse	Obs./tatt ut
055.7Z	Oselva	03.04.24	2	Dårlig	Snorkling	0
055.7Z	Oselva	25.04.24	2	Gode	Snorkling	0
055.7Z	Oselva	30.04.24	3	Gode	Snorkling/Obs. fra land	0
055.6Z	Lønningdal	03.04.24	2	Gode	Snorkling/Obs. fra land	0
055.6Z	Lønningdal	25.04.24	2	Gode	Snorkling/Obs. fra land	0
055.Z	Tysseelva	03.04.24	1	Middels	Snorkling	0
	Apeltun	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
	Apeltun	25.04.24	2	Gode	Obs. fra land	0
	Steinsvik	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0
	Sælen	02.04.24	3	Gode	Obs. fra land	0

Oselva

Oselva ble undersøkt ved snorkling den 3. april, 25. april og 30. april 2024 fra Sone 4 og ned til sjøen (omtrent 1 km). Observasjonsforholdene den 3. april var dårlige grunnet farget vann og dårlig sikt. I forkant av kartleggingsrundene som ble utført den 25. og 30. april 2024 ble det observert regnbueaure ved kameraovervåking som er utplassert i elven og av fiskere som observerte en regnbueaure fra land (informasjon fra Osvassdragets fellesforvaltning). Ved kartleggingsrunden utført den 25. april ble det snorklet de nederste 0,7 km (fra sone 4-sone 0) under gode forhold, men det ble ikke observert regnbueaure. Den 30. april ble de samme områdene også undersøkt med snorkling, samt at det ble gjort en undersøkelse fra land i Kremretten og i Søftelandselva. Det ble ikke observert annet enn villaks (vinterstøinger), smolt og sjøaurer. Det er uklart om regnbueaurene som ble observert fra land og på kamera har gått videre opp i vassdraget, eller om de har gått ned og ut før kartleggingsrundene.

Bilder fra undersøkelser i Osvassdraget våren 2024.

Lønningdalselva

Lønningdalselva ble undersøkt både 3. april og 25. april 2024. Forholdene var gode med klart vann og liten vannføring. Den samme strekningen som ble undersøkt høsten 2023 ble snorklet, og det ble i tillegg undersøkt fra land på brekket av Øvredalsvatnet. Det ble ikke gjort observasjoner av rømt oppdrettsfisk.

Tyssevassdraget

Utløpet av Tyssevassdraget ble undersøkt den 03. april 2024. Observasjonsforholdene var middels gode og hele utløpsområdet ble undersøkt av en person iført våtdrakt. Det ble ikke observert fisk i området.

Nordåsvatnet

Vassdragene rundt Nordåsvatnet (Apeltunelva, Steinsvikbekken og Sælenelva) ble undersøkt 2. april 2024. Undersøkelsen ble gjennomført av tre personer iført polaroidbriller som vandret langs vassdragene og gjorde observasjoner fra land. De undersøkte strekningene var de samme som høsten 2023. Det ble ikke observert rømt fisk i vassdragene, men det hadde blitt fanget regnbueørret av en sportsfisker i kanalen mellom Sælevatnet og Nordåsvatnet noen dager i forveien.

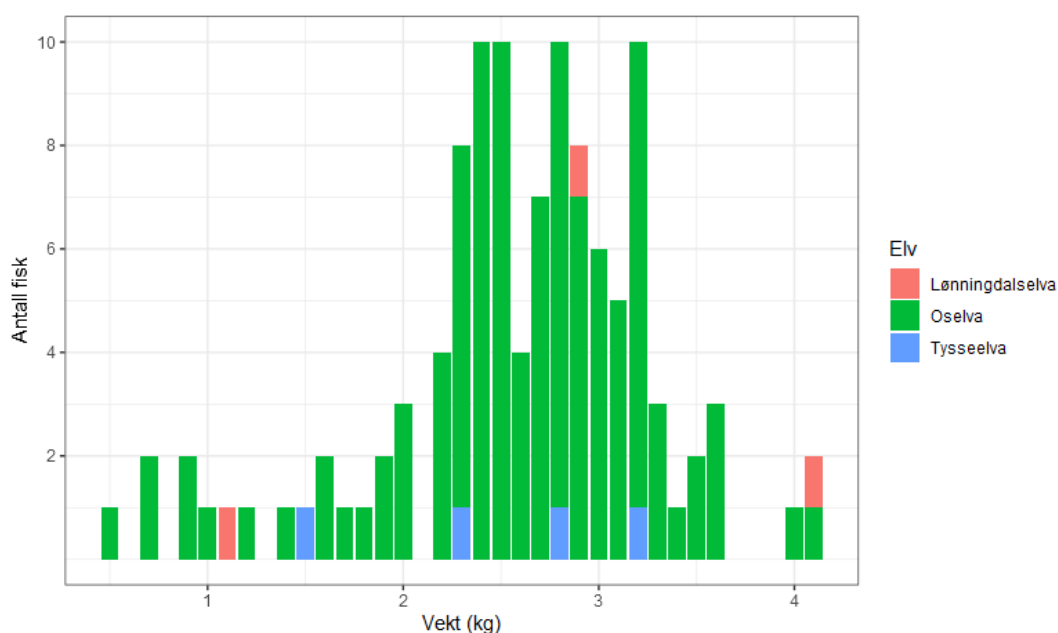
Kanalen mellom Sælevatnet og Nordåsvatnet der det ifølge sportsfiskere ble fanget regnbueørret noen dager i forveien av undersøkelsen våren 2024.

2.3 Utfisking av regnbueaure i vassdragene

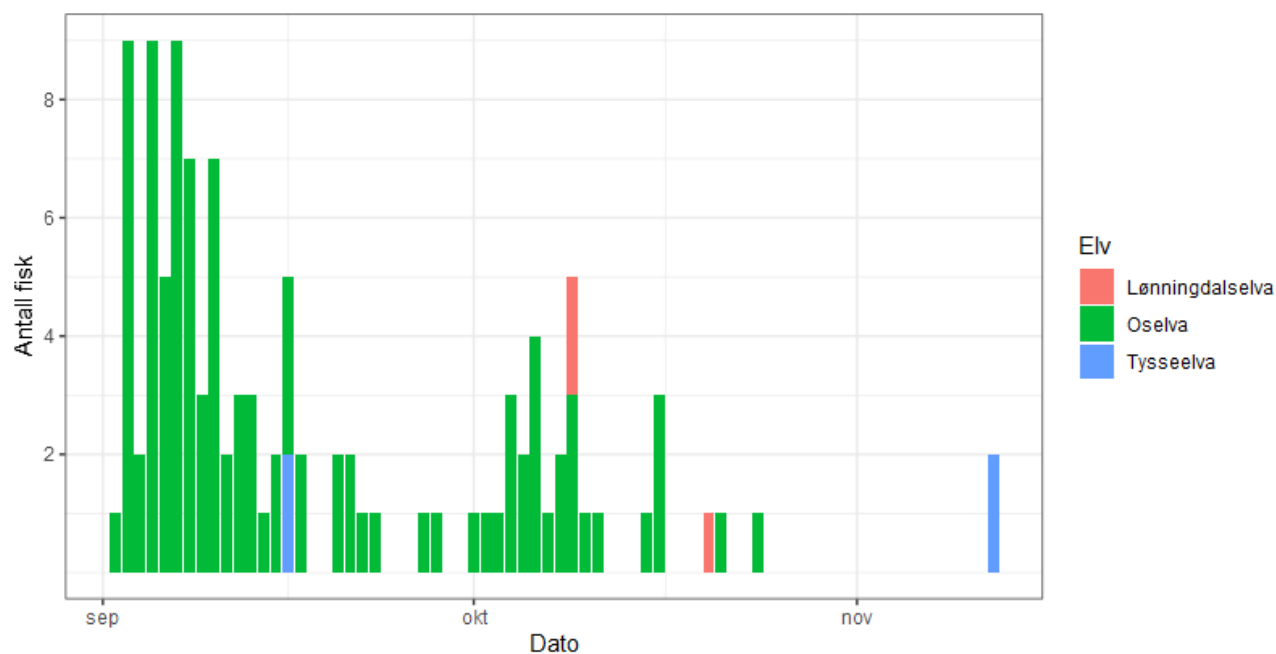
I forbindelse med snorklerundene ble det tatt ut fire regnbueaure med harpun, hvorav tre i Lønningdalselva og én i Oselva. I tillegg ble det fanget 105 regnbueaure (101 høst 2023 og 4 vår 2024) ved lokal utfisking i Oselva og fire i Tysseelva (høst 2023). I både Oselva og Tysseelva var det i utgangspunktet planlagt utfisking i regi av OURO høsten 2023 (Skoglund mfl. 2024). Som følge av forholdvis store fangster av regnbueaure i Oselva ved oppstart av utfiskingen, ble fisket her intensivert og Osvassdragets forvaltningslag fikk da en egen avtale med Lerøy om kompensasjon for utfisking av regnbueaure. Totalt ble det fisket om lag 1051 stangtimer ved utfisking i Oselva høsten 2023, hvorav om lag 450 timer i utgangspunktet var planlagt i regi av OURO mens det øvrige var ekstra innsats for å fiske ut regnbueaure. I tillegg hadde Osvassdraget løyve for utfisking i perioden 20. mars-15. april 2024. Det ble da fisket om lag 150 stangtimer, og fanget fire regnbueaurer (opplysninger fra Osvassdragets fellesforvaltning).

Regnbueaurene som ble fanget veide i gjennomsnitt 2,6 kg, men varierte fra 0,5-4,1 kg (Figur 2). Det foreligger kjønnsbestemmelse fra 38 av fiskene, hvorav 12 var hannfisk og 26 var hunnfisk. For flere av fiskene var gonadene lite utviklet når de ble fanget høsten 2023, og kjønn kan da være vanskelig å bestemme riktig. Alle de fire fiskene som ble fanget i Oselva våren 2024 var gyteklare hunnfisk (se bilde nedenfor). Det ble opplyst om at fiskene også hadde lakselus, og dermed nylig hadde gått opp fra sjøen.

Fisken ble fanget i perioden 2. september-12. november høsten 2023, men flest fisk ble fanget i løpet av første halvdel av september 2023.

Figur 2. Størrelsesfordeling av regnbueaure fanget ved utfisking i de aktuelle vassdragene høsten 2023 og våren 2024. Figurene inkluderer både fisk tatt med harpun og fangster ved lokal utfisking med stang.

Figur 3. Tidspunkt for fangster av regnbueaure i de ulike elvene høsten 2023. Det ble i tillegg fanget tre regnbueaure ved lokalt utfiske med stang i Oselva den 29. mars 2024, og én den 6. april 2024.

Gyteklar hunnfisk fanget i Oselva den 29. mars 2024 (foto: Roald Berge Helle, Osvassdragets forvaltningslag).

3. Samlet vurdering

Av de seks elvene som ble overvåket ble det registrert rømt regnbueaure i tre av elvene (Oselva, Lønningdalselva og Tysseelva) i perioden etter rømmingen fra Naveide. Betydelige fangster i Oselva tidlig på høsten 2023 tilsier at en større mengde regnbueaure søkte seg til dette vassdraget etter rømmingen. Det intensive fisket bidro til å redusere mengden fisk i Oselva, og resultatene fra snorkling tilsier at det var lite eller ingen regnbueaure i verken Oselva eller de øvrige vassdragene på senhøsten.

Det ble ikke observert regnbueaure i tilknytning til elvene i Nordåsvatnet verken høsten 2023 eller våren 2024. Vi har fått opplyst fra sportsfiskere om at det har blitt fanget flere regnbueaure i og rundt Nordåsvatnet i løpet av vinteren og våren 2024, men så langt synes det som om fisken i liten grad har vandret opp i elvene her.

Regnbueaure er en vårgyter, og det er derfor på dette tidspunktet det er knyttet størst bekymring til at regnbueaure oppholder seg i elvene. Det foreligger imidlertid lite tilgjengelig informasjon om tidspunkt for når rømt regnbue vandrer opp i elvene, hvor lenge den står i elvene før gyting og når den gyter i norske vassdrag. Fangster av gyteklar regnbueaure med lakselus i Oselva den 29. mars og 6. april 2024 viser at det også vandret opp fisk fra sjøen i løpet av våren. Det ble imidlertid ikke observert regnbueaure i noen av vassdragene ved snorkling i slutten av april. Selv om det ikke kan utelukkes at det står fisk i deler av vassdragene som ikke er mulig å undersøke ved snorkling, tilsier dette at det ikke sto nevneverdig med rømt regnbueaure i gyteperioden frem til overvåkingen ble avsluttet i slutten av april.

4. Referanser

Skoglund, H., Wiers, T., Normann, E.S., & Landro, Y. 2024. Gytefisketelling i Daleelva, Teigdalselva, Ekso, Modalselva, Tysseelva, Matreelva, Haugsdalselva og Dalselva høsten 2023. LFI rapport nr 517. 46 s.

Skoglund, H., Wiers, T., Normann, E.S., Landro, Y., Irgens, C. & Urdal, K. 2024. Utfisking av rømt oppdrettsfisk på oppdrag for OURO i utvalgte vassdrag i Sør-Norge høsten 2023. LFI rapport nr 514. 19 s.